

DOI: [10.32702/2307-2156-2019.7.1](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2019.7.1)

УДК 351.86

О. Ф. Сальнікова,

*доктор наук з державного управління, старший науковий співробітник, начальник
навчально-наукового центру стратегічних комунікацій у сфері забезпечення національної
безпеки та оборони Національного університету оборони України імені Івана*

Черняхівського, м. Київ

ORCID: 0000-0002-7190-6091

В. О. Кушнір,

*кандидат наук з державного управління, професор кафедри стратегічних комунікацій
навчально-наукового центру стратегічних комунікацій у сфері забезпечення національної
безпеки та оборони Національного університету оборони України імені Івана*

Черняхівського, м. Київ

ORCID: 0000-0002-0805-4092

І. В. Процин,

*викладач кафедри стратегічних комунікацій навчально-наукового центру стратегічних
комунікацій у сфері забезпечення національної безпеки та оборони Національного
університету оборони України імені Івана Черняхівського, м. Київ*

ORCID: 0000-0001-6686-5603

ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ

O. F. Salnikova

*Doctor of Public Administration, senior researcher, Chief of the educational and research center of
strategic communications in the sphere of national security and defense of the National Defence
University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskiy, Kyiv*

V. O. Kushnir

*Candidate of Public Administration, professor of department of strategic communications of the
educational and research center of strategic communications in the sphere of national security and
defense of the National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskiy, Kyiv*

I. V. Proshchyn

*Lecturer of department of strategic communications of the educational and research center of
strategic communications in the sphere of national security and defense of the National Defence
University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskiy, Kyiv*

CIVIL-MILITARY COOPERATION AS AN ELEMENT OF THE STRATEGIC COMMUNICATIONS SYSTEM

*У даній статті досліджено цивільно-військове співробітництво як елемент системи
стратегічних комунікацій з урахуванням досвіду держав-членів НАТО, а також на прикладі
діяльності та функціонування Управління цивільно-військового співробітництва Збройних
Сил України, в частині розроблення основних методів та складових оцінки цивільного
середовища. Визначено, що до технологій впливу на цивільне середовище належить*

сукупність методів, процесів, засобів та матеріалів, які можуть бути використані для вирішення певної проблеми у цивільному середовищі, а саме технології ведення спілкування та перемовин, технології інформаційного впливу (протидії інформаційному впливу противника) та поширення інформації, форми та порядок спільного з об'єктами цивільного середовища планування заходів цивільно-військового співробітництва, порядок проведення заходів цивільно-військового співробітництва тощо.

This article explores civil-military cooperation as an element of the strategic communications system, taking into account the experience of NATO member states, as well as the example of the operation and functioning of the Civil-Military Cooperation Directorate of the Armed Forces of Ukraine, in developing the main methods and components of the assessment of the civilian environment. It has been determined that the technologies of influence to the civil environment include a set of methods, processes, means and materials that can be used to solve a certain problem in the civilian environment, namely, communication and negotiation technologies, information influence technologies (counteracting the informational influence of the enemy), and dissemination information, forms and procedure for joint civilian-military planning of civil-military cooperation measures, procedures for carrying out civil-military cooperation activities and so on.

The assessment of the civilian environment in the interests of civil-military cooperation of the operation is carried out on the following components: political; public safety and public order; economic; social; informational; infrastructure. If necessary, an assessment of the situation in the civilian environment is carried out in addition to the following components: protection of the civilian population; preventing and protecting children in armed conflict; prevention of gender-based violence; protection of cultural and historical heritage; the introduction of transparency, integrity and the fight against corruption during the conduct of the operation (hostilities).

It has come to the conclusion that the establishment of communication is a fundamental direction of civil-military cooperation, which is most often carried out through civil-military cooperation units, equipped outside of the deployment of military units and units, access to which is open to the local population and representatives of civilian organizations. Accordingly, the exchange of information is one of the functions of civil-military cooperation to provide the commander with reliable, up-to-date information on the activities of civilian players, organizations that have or may have an impact on the course of an operation that occurs at the level of local administrations and authorities, international organizations, government and non-governmental organizations in order to create favorable conditions for planning and coordination of their activities with the military component.

Ключові слова: *цивільно-військове співробітництво; стратегічні комунікації; оцінка цивільного середовища; інформаційний аспект.*

Keywords: *civil-military cooperation; strategic communications; assessment of the civilian environment; information aspect.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями.

Відповідно до Концепції стратегічних комунікацій Міністерства оборони України та Збройних Сил України, одним із основних суб'єктів системи стратегічних комунікацій є Управління цивільно-військового співробітництва Збройних Сил України та, відповідно, заходи якого є важливим елементом розвитку комунікацій, зокрема у частині сприяння та підтримки процесу розвитку та налагодження зв'язків з громадськістю та зв'язків з громадськістю у воєнній сфері, шляхом проведення інформаційних заходів цивільно-військового співробітництва, ведення проактивної комунікації із залученням ключових лідерів, проведенням публічних заходів для підвищення розуміння політики Міністерства оборони та Збройних Сил українським суспільством [1].

Незважаючи на задекларовану необхідність інтеграції зусиль організація процесу інтеграції не визначена, що засвідчує появу як наукової, так і організаційної проблеми. У зв'язку із цим сфера цивільно-військового співробітництва потребує глибоких досліджень, що дозволить знайти та впровадити на практиці ефективні механізми для протидії гібридній війні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми. Серед дослідників системи цивільно-військового співробітництва слід відзначити О. Ноздрачова, І. Коропатніка, О. Оліфірова, Н. Васюкову, В. Хміля, Р. Лимана та ін. [1-5]. Однак актуальність та проблематика теми статті потребують подальшого дослідження у даній сфері.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). У даній статті автор ставить за ціль дослідити цивільно-військове співробітництво як елемент системи стратегічних комунікацій з метою розвитку зазначеної системи.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Аналіз діяльності та виконання завдань цивільно-військового співробітництва в операціях під проводом НАТО вказує на те, що воно розглядається на трьох етапах операції:

під час підготовки;

безпосередньо під час операції;

та після її завершення (постконфліктний період).

Перший етап (перед початком операції): завдання цивільно-військового співробітництва на цьому етапі полягають у зборі інформації про ситуацію в районі розгортання з метою покращення підготовки до виконання першочергових завдань. Ця інформація використовується в процесі оперативного планування, в організації підготовки частин та підрозділів для майбутньої операції. У ході процесу оперативного планування використовується інформація, яка зібрана та оброблена (проаналізована) підрозділом цивільно-військового співробітництва, а саме: структура місцевих цивільних органів управління – на регіональному та місцевому рівнях; поточна ситуація з біженцями та вимушеними переселенцями; інформація щодо наявних міжнародних та неурядових організацій та сфери їх відповідальності у зоні проведення операції; кліматичні умови та їх вплив на місцеве населення; релігійні та культурні аспекти; наявні цивільно-військові структури, аналіз їх діяльності [2].

Другий етап (під час проведення операції): основним завданням цивільно-військового співробітництва є налагодження усіх можливих контактів з представниками цивільного сектору у зоні проведення операції з метою створення сприятливих умов для виконання суто військових завдань. Зокрема, підрозділ цивільно-військового співробітництва: забезпечує необхідною інформацією штаб, частини та підрозділи, які приймають участь в операції; налагоджує зв'язки та координує заходи щодо задоволення потреб місцевого населення за підтримки представників цивільних організацій в районі операції; налагоджує та підтримує контакти з міжнародними та неурядовими організаціями у зоні конфлікту, ініціює та проводить зустрічі для встановлення дружніх стосунків, з метою обміну інформацією, для координації спільної діяльності та для сприяння роботі цих організацій в районі проведення операції; відслідковує присутність, кількість міжнародних та неурядових організацій, напрямки їх діяльності та потенціальну спроможність, виділяє найвагоміших акторів та визначає пріоритети співробітництва з ними; інформує місцеве населення про існуючі чи можливі ризики та загрози, наприклад щодо мінної небезпеки, необхідності дотримання санітарно-гігієнічних вимог у разі погіршення умов зовнішнього середовища та інших специфічних питань, які виникають під час ведення бойових дій; приймає участь у зустрічах та переговорах; оцінює вплив та сприйняття місцевим населенням діяльності державних агенцій та міністерств на стабілізацію ситуації, а також на присутність і діяльність військ у районі проведення операції; збирає інформацію щодо кількості релігійних конфесій, громад, релігійних лідерів та організовує взаємодію з ними, оцінює вплив релігійних конфесій на думки та свідомість місцевого населення; виявляє етнічні особливості, культурні аспекти, суспільно-політичну обстановку регіону (країни); оцінює кліматичні умови регіону та їх вплив на виконання завдань військами; вивчає санітарно-епідеміологічну ситуацію та її вплив на виконання завдань; аналізує та оцінює ситуацію з вимушеними переселенцями та біженцями, оцінює ресурси та можливість надання допомоги для їх підтримки та забезпечення життєдіяльності, координує зусилля та діяльність міжнародних організацій щодо допомоги для поліпшення ситуації у районі проведення операції; оцінює наявність та стан історичних та релігійних об'єктів, які підлягають захисту відповідно до Женевської конвенції; створює та постійно оновлює бази даних щодо специфічних потреб військ, наприклад, питної води, ліків, майна, обладнання тощо, організовує та надає допомогу військам за рахунок інших джерел постачання, якщо вони не в змозі виконувати завдання своїми силами та засобами [2].

Третій етап (постконфліктний) період: протягом заключного етапу військова присутність помітно знижується, закінчуються активні бойові дії. У цей період зростає роль цивільних гравців.

Відповідно до Тимчасової настанови з цивільно-військового співробітництва у ході підготовки та застосування Збройних Сил України, де викладені основні положення щодо планування, організації та управління цивільно-військовим співробітництвом у ході підготовки та проведення операцій (ведення бойових дій), визначено основні функції цивільно-військового співробітництва, а саме організація цивільно-військової взаємодії, підтримка дій військ (сил), підтримка об'єктів цивільного середовища.

Організація цивільно-військового співробітництва передбачає: своєчасне визначення відповідних об'єктів цивільного середовища; визначення відповідних рівнів взаємодії для посадових осіб військового командування; організацію зустрічей, між посадовими особами військового командування та керівниками (лідерами) об'єктів цивільного середовища; створення системи взаємодії та механізму оповіщення з об'єктами цивільного середовища; визначення принципів та організація системи спільного планування дій, обміну інформацією між військовим командуванням та об'єктами цивільного середовища [6].

Підтримка дій військ (сил) передбачає: збір, аналіз та надання інформації стосовно стану цивільного

середовища; визначення та аналіз ключових індикаторів та чинників у цивільному середовищі, які суттєво впливають на дії військ (сил), та надання пропозицій щодо його зменшення (нейтралізації); організація та проведення попереджувальних заходів щодо недопущення перешкоджання діям військ (сил), блокування військових колон на шляхах пересування, вантажів, місць дислокації, районів дій військ (сил) або обмеження свободи їх пересування; визначення та аналіз негативного впливу дій військ (сил) на цивільне середовище та надання пропозицій щодо його зменшення; формування позитивної громадської думки та прозорості щодо дій військ (сил); участь в інформуванні цивільного середовища у розрізі стратегічних комунікацій; організацію та координацію доступу військ (сил) до ресурсів цивільного середовища (в разі необхідності); участь у підтриманні заходів правового режиму воєнного та надзвичайного стану [6].

Підтримка об'єктів цивільного середовища передбачає: сприяння у відновленні спроможностей органів державної влади та самоврядування, установ та організацій виконувати (здійснювати) свої функції (повноваження); проведення, у межах компетенції, заходів щодо відновлення громадської безпеки та порядку; створення умов або військову підтримку (за необхідністю) у проведенні гуманітарних операцій іншими об'єктами цивільного середовища; участь в організації, координації та проведенні заходів щодо задоволення першочергових потреб населення у воді, продуктах харчування, електроенергії, медичному обслугованні, праві на освіту та житло; участь у заходах військово-патріотичного виховання молоді та дітей; координацію спільних заходів, сприяння органам державної влади та самоврядування у відновленні пошкодженої інфраструктури [6].

Зрозуміло, що одним із основних завдань цивільно-військового співробітництва у ході підготовки та застосування Збройних Сил України є безперервний збір, аналіз даних та оцінка стану цивільного середовища, прогнозування можливих варіантів його розвитку під час підготовки та застосування Збройних Сил України, визначення ставлення населення до військ (сил) та їх дій.

Отже, командири (начальники) відділів (груп, центрів) цивільно-військового співробітництва, які відповідають за планування, організацію та виконання заходів цивільно-військового співробітництва зобов'язані: постійно проводити оцінку стану цивільного середовища у районі дій військ (сил) за алгоритмами та методиками, які забезпечують найбільшу ефективність при наявному резерві часу; своєчасно доповідати командувачам, командирам (начальникам) висновки з оцінки обстановки в інтересах цивільно-військового співробітництва та пропозиції щодо усунення, зменшення (нейтралізації) чинників у цивільному середовищі, що негативно впливають на виконання поставлених завдань; визначати керівників (лідерів) об'єктів цивільного середовища та пропонувати рівень відповідності у військовому командуванні для здійснення взаємодії; організувати, координувати та проводити зустрічі з представниками об'єктів цивільного середовища з періодичністю, обумовленою обстановкою, яка склалась у районі дій військ (сил); організувати збір та узагальнення інформації про об'єкти критичної (важливої) інфраструктури, об'єкти, які складають історичну, релігійну, культурну цінність (спадщину) у районі дій військ (сил), об'єкти, які не підлягають вогневому ураженню у зоні (районі), підконтрольній противнику, та надавати свої пропозиції щодо їх захисту; організувати збір та узагальнення інформації про діяльність об'єктів цивільного середовища, які надають гуманітарну допомогу населенню у районі дій військ (сил), та створювати сприятливі умови для їх функціонування; брати участь у заходах планування застосування військ (сил); координувати роботу командирів (начальників), офіцерів штабів, начальників родів військ та служб щодо проведення заходів цивільно-військового співробітництва; планувати, організувати, координувати та проводити, у межах службових повноважень, заходи інформаційного впливу на об'єкти цивільного середовища; у разі особливої небезпеки для співробітників гуманітарних організацій або під впливом інших чинників, у виняткових випадках, планувати, організувати, координувати та проводити заходи щодо забезпечення життєво важливих потреб населення; планувати та координувати заходи, спрямовані на створення сприятливих умов для органів державної влади та самоврядування у відновленні їх спроможності виконувати свої функції, у межах відповідальності Збройних Сил України сприяти відновленню пошкодженої інфраструктури та громадської безпеки; знати порядок та, за необхідності, координувати і організувати доступ (використання) військ (сил) до ресурсів цивільного середовища; організувати та проводити інформаційні заходи та заходи військово-патріотичного виховання для населення; вести облік випадків загибелі (поранень) цивільного населення у районі проведення операції (ведення бойових дій) та надавати командувачам, командирам (начальникам) пропозиції щодо їх запобігання і зменшення; брати участь у плануванні та координації евакуації цивільного населення у безпечні райони. Визначати безпечні маршрути, пункти збору (фільтрування), порядок переміщення, місця таборів тимчасового перебування внутрішньо переміщених осіб; планувати, організувати, координувати та проводити заходи, спрямовані на захист жінок та дітей [6].

Розглянемо визначення, що надається у Тимчасовій інструкції з оцінки цивільного середовища, а саме оцінки цивільного середовища та самого цивільного середовища [7].

Оцінка цивільного середовища – процедура, що полягає у здійсненні збору, узагальненні, систематизації, аналізу інформації, розробці висновків щодо цивільного середовища із подальшим прогнозуванням його впливу (в цілому або окремих чинників) на виконання військовими частинами (підрозділами) завдань за призначенням та завдань повсякденної діяльності, а цивільне середовище – взаємопов'язана сукупність суб'єктів (та взаємовідносин між ними), які розташовані (діють) на певній території і не входять до структури Міністерства оборони України, Збройних Сил України та інших військових формувань, а також не належать до об'єктів військового призначення. До об'єктів цивільного середовища належать: цивільне населення, його потреби та рівень їх задоволення; громадські організації (у тому числі – суб'єкти охоронної

діяльності), міжнародні урядові та неурядові організації; система і структура влади: місцеві правоохоронні органи; суспільні відносини та конфлікти (політичні, економічні тощо), виробнича сфера та трудові відносини: інфраструктура забезпечення життєдіяльності та об'єкти техногенної небезпеки, транспортна, торговельна мережі: банківська система; культурні та ментальні особливості регіону (традиції, звичаї); релігійні організації та взаємовідносини між ними, інформаційне середовище тощо.

Оцінка цивільного середовища не є тотожною оцінці суспільно-політичної обстановки, а формами відображення з оцінки цивільного середовища є паспорт населеного пункту та висновки з оцінки цивільного середовища, які є текстовим відображенням перехресного PMESII-PT/ASCOPE аналізу [7].

Перехресний PMESII-PT/ASCOPE аналіз – це основний метод оцінки цивільного середовища, який описує чинники, де PMESII – це (за першими літерами з англійської мови) політичний (“P” – political), громадської безпеки та громадського порядку (“M” – military), економічний (“E” – economic), соціальний (“S” – social), інфраструктурний (“I” – infrastructure) та інформаційний простір (“I2” – information).

Де PT – це (за першими літерами з англійської мови) (“P” – physical) – фізико-географічні чинники (території/місцевості) та (“T” – time) – культурно- історичні чинники.

Де ASCOPE – це (за першими літерами з англійської мови) територія (“A” – areas), структура (“S” – structures), спроможності (“C” – capabilities), організації (“O” – organizations), люди (“P” – people) та події (“E” – events).

Важливо зазначити, що при застосуванні перехресного методу PMESII-PT/ASCOPE аналіз починається з фізико-географічних та культурно-історичних чинників [7].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, налагодження комунікації – це фундаментальний напрямок цивільно-військового співробітництва, який найчастіше здійснюється через підрозділи цивільно-військового співробітництва, обладнані поза межами дислокації військових частин та підрозділів, доступ до яких відкрито для місцевого населення та представників цивільних організацій. Комунікація відбувається шляхом координаційних зустрічей, під час звернення громадян тощо. Обмін інформацією – одна з функцій цивільно-військового співробітництва для забезпечення командира достовірною, оновленою інформацією щодо діяльності цивільних гравців, організацій, які мають або можуть мати вплив на хід операції. Обмін інформацією відбувається також на рівні місцевих адміністрацій та органів управління, міжнародних організацій, урядових та неурядових організацій з метою створення сприятливих умов для планування та координації їх діяльності з діяльністю військового компоненту. Обмін та поширення інформації відбувається через засоби масової інформації, радіо та телебачення з метою інформування місцевого населення та інших представників цивільного сектору щодо присутності та діяльності військових для запобігання протидії з їх боку.

Список використаних джерел.

1. Концепція стратегічних комунікацій Міністерства оборони України та Збройних Сил України: затв. наказом Міністерства оборони України від 22.11.17 № 612 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/612_nm_2017.pdf.
2. Цивільно-військове співробітництво за стандартами НАТО: навчальний посібник. – К. : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2015. – 87 с.
3. Технологія аналізу воєнно-політичної обстановки / [В. П. Бочарніков, С. В. Свешніков, Р. І. Тимошенко, В. І. Павленко]. – К. : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2019. – 384 с.
4. Методологія комплексного використання військових і невійськових сил та засобів сектору безпеки і оборони для протидії сучасним загрозам воєнній безпеці України: монографія / [В. Ю. Богданович, І. С. Романченко, І. Ю. Свида, А. М. Сиротенко]. – К. : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2019. – 268 с.
5. Гребенюк М.В. Основи стратегічних комунікацій за стандартами НАТО: навчальний посібник. – К. : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2017. – 180 с.
6. Наказ Генерального штабу Збройних Сил України “Про затвердження Тимчасової настанови з цивільно-військового співробітництва у ході підготовки та застосування Збройних Сил України” від 02.04.19 № 131.
7. Наказ Генерального штабу Збройних Сил України “Тимчасова інструкція з оцінки цивільного середовища” від 24.04.19 № 159.

References.

1. Ministry of Defense of Ukraine (2017), The Concept of Strategic Communications of the Ministry of Defense of Ukraine and the Armed Forces of Ukraine, available at: http://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/612_nm_2017.pdf (Accessed 08 July 2019).
2. *Cyviljno-vijskove spivrobotnytstvo za standartamy NATO* [Civil-military cooperation on NATO standards], NUOU im. Ivana Chernjakhovskogho, 2015, Kyiv, Ukraine, P. 87.
3. Bocharnikov, V. P. Svjeshnikov, S. V. Tymoshenko, R. I. and Pavlenko, V. I. (2019), *Tekhnologhija analizu vojenno-politychnoji obstanovky* [Technology of analysis of military-political situation], NUOU im. Ivana Chernjakhovskogho, Kyiv, Ukraine, P.384.
4. Boghdanovych, V. Ju. Romanchenko, I. S. Svyda, I. Ju. and Syrotenko, A. M. (2019), *Metodologhija kompleksnogho vykorystannja vijskovykh i nevijskovykh syl ta zasobiv sektoru bezpeky i oborony dlja protydiji*

suchasnym zaghrozam vojennij bezpeci Ukrainy [Methodology of integrated use of military and non-military forces and means of the security and defense sector for counteracting modern threats to Ukraine's military security], NUOU im. Ivana Chernjakhovskogho, Kyiv, Ukraine, P.268.

5. Ghrebenjuk, M.V. (2017), *Osnovy strategichnykh komunikacij za standartamy NATO* [Fundamentals of Strategic Communications under NATO Standards], NUOU im. Ivana Chernjakhovskogho, Kyiv, Ukraine, P.180.

6. General Staff of the Armed Forces of Ukraine (2019), Order of the General Staff of the Armed Forces of Ukraine "On Approval of the Provisional Guidance on Civil-Military Cooperation in the Preparation and Use of the Armed Forces of Ukraine" of 02.04.19 № 131.

7. General Staff of the Armed Forces of Ukraine (2019), Order of the General Staff of the Armed Forces of Ukraine "Temporary Instruction on the Assessment of the Civil Environment" of April 24, 19, No. 159.

Стаття надійшла до редакції 20.07.2019 р.